

Simon Rogina

Močni

baron Ravbar.

Povest iz slovenske zgodovine.

Sestavil D...

V Ljubljani.

Založil in prodaja Janez Giontini
1897.

ča
na
vic
rop
je
ter
V
da bi
vso
da ja
brnil s
kmetsko

D R 57099

S-14359-D

26.3.1980

Natisnil W. Blanke v Ptuji.

Plemenita rodovina Ravbarjev.

V našej krasnej domovini nastanile so se v srednjem veku različne plemenite rodovine, mej katerimi je najdalje slovel rod baronov Ravbarjev, — slovel posebno zaradi tega, ker se je v bojovitih časih, osobito v turških vojskah, hrabro obnašal in marsikateri tega rodu je izdihnil na bojišči življenje za domovino.

Plemeniti rod Ravbarjev izvira neki iz časa, ko je vojvoda Ingo zasedel kneževski prestol na Koroškem (okoli l. 790). Ves čas za volitve koroškega kneza imeli sta namreč dve koroški plemeniti rodovini pravico mrvo kositi, žeti, in jedna teh celo ropati, požigati in pokončavati, kjer se jima je zljubilo; nihče jima ni smel ugovarjati ter se protiviti, razven če se je odkupil.

Vveli so Slovenci to čudno navado zato, da bi jih opominjala, kaj bi ne le dva, nego večjidel vsi počeli, da ne bi bilo vlada-ja v deželi, kateri bi jo varoval ter branil svobodo njenih prebivalcev. Ta nakmetško se je ohranila z malimi spremem-

bami malone do 15. stoletja, začela se je za časa vojvode Inga, pa po ostalem Slovenskem ni bila običajna. Ono rodovino, ki je imela pravico ropati in požigati, nazivali so navadno z Ravbarji.

Iz Koroške razširil se je pozneje rod plemenitih Ravbarjev po Kranjskej in Štajerskej in še v druge dežele.

Leta 1433 kupil je Friderik Ravbar od Hermana, grofa Celjskega (nekateri pišejo, da od grofa Friderika), grad Kravjek, oddaljen dve milj od Višnje Gore. Ta grad prišel je l. 1571 v last Kozinu Ravbarju. Jurij Ravbar podedoval je po sorodnikih graščino Krumperško na Gorenjskem v okraji Brdskem.

Na Štajerskem posedovali so plemeniti Ravbarji graščini Plankenštajn in Talperk v okraji Mariborskem. Tudi v glavnem mestu Gradci imeli so palačo, Ravbarjev dvor zvano, kjer stoji dandanes štajerski narodni muzej, po utemeljitelji svojem *Joaneum* imenovan. Na Ravbarje spominja nas tudi jedna graška ulica, tako zvana Ravbarjeva ulica, v katerej so imeli svoje dni Ravbarji veliko posestvo.

Za domovino in cesarja pridobili so se Ravbarji mnogo zaslug; zaradi tega odlikoval jih je cesar Maksimilijan I. l. 1516, povzdignivši jih v baronski stan. Prva

odlikovana Leonard in Nikolaj Ravbar z baronovskim naslovom: prvi bil je dvorni maršal pri cesarskem dvoru, slednji pa tržaški poglavar v l. 1473. Okoli l. 1560 pomnožil je Andrej Eberhard Ravbar posestva svoja z nakupom Petronelske graščine, na meji Avstrijske in Ogerske. Leta 1674 poddedoval je Vid Krištof Ravbar po svojej sorodnici Mariji Moškanovi v Norimperku precejšno imetje ter preselil se v Nemce, oženil se tam z Justino Gabelsburško in tako pridobil graščine Štajnhard, Pflavenfeld in dolnji Rajhenbah pri Norimperku. Potomci njegovi izumrli so l. 1780. Na Štajerskem izumrla je panoga Ravbarjev l. 1809 s Ksaverijem Ravbarjem, kateri je bil v višjej vojaškej službi. Baron Ljudevit Ravbar bil je l. 1809 dekan v Idriji, l. 1820 pa kanonik v Olomucu na Moravskem, kjer je umrl. — Baron Gašpar Ravbar, posestnik Malega grada pri Planini, bil je istotako poglavar tržaški. Ta je ugonobil glasovitega Erazma Predjamskega, katerega je na cesarjevo povelje oblegal zaradi umora grofa Papenhajma, v njegovem nedostopnem skalnatem gradu. Leta 1518 bil je Erazem Ravbar lastnik Malega grada, o katerem slavni zgodovinar Valvazor pripoveda, da se je, zalezujoč neko kmetsko dekle, v napominanem leti po nezgodi

nabodel na svoj lastni meč. — V l. 1510 nahajamo drugega Nikolaja Ravbarja, ki je bil tudi tržaški poglavar. Baron Krištof Ravbar, ki se je posvetil duhovskemu stanu, bil je drugi škof ljubljanski od l. 1497 do 1536; ta bil je tudi mnoga leta poglavar za notranjo Avstrija v Gradci; on si je baje nabral mnogo zaslug za obdelovanje rudnikov idrijskih; leta 1626 vidimo Ivana Friderika Ravbarja kot predsednika kranjskih stanov.

V bitvi pri Radgoni l. 1418, kjer je nadvojvoda Ernest Železni krutega Turka do dobra natolkel, čita se mej padlimi junaki tudi stotnik Bogomir Ravbar. Poveljnik kranjskih deželnih konjikov, Adam Ravbar, bil je drugi junak, ki je povzdignil slavo slovensko v bitki zoper Turka pri Sisku l. 1593 v dan 22. rožnika. V tej bitki utonil je v Kolpi kristijanski odpadnik, turški paša Hasan sam.

Stara narodna pesen pravi, da so se Ljubljančani v tacih stiskah obrnili na Adama Ravbarja, ki je bival takrat na gradu Krumperku:

Hitro si pomoč iščimo,
Gospod' Ravbarju pišimo;
Vé in zna on vojsko vodit',
Pred vojaki spredaj hodit'.

In da

— za Ravbarjem hodile
So Ljubljanke, ga prosile,
Srebra, zlata ponujale,
Družete si odkup'vale.

Ali močni Ravbar jih zavrne:

Gospe! tih' in mamke;
Potrpite malo samke!
Zdaj ni časa odkup'vati,
Sila se je vojskovati.

Svojej jokajočej ženi pa je neki dejal:

Dve nedelji bodi zdrava,
Da jo s pašem zaigrava!

V poslednjej turškej vojski za cesarja Josipa II., l. 1789, ko je vojvoda Lavdon stal pred Belimgradom, zasadil je stotnik baron Ksaver Ravbar prvi cesarsko zastavo na sovragovo ozidje.

Močni Andrej Eberhard Ravbar.

V plemenitej rodovini Ravbarjev pridobil si je najslavnejše ime Andrej Eberhard Ravbar; on je bil v sredi 16. stoletja prav za prav prvak mej avstrijskim plemstvom. Večji-del svojih let je preživel na cesarskem dvoru. Kot poseben tovariš in ljubljeneec cesarja Maksimilijana II. spremljal ga je potujočega po njegovih deželah ter si tako pridobil naklonjenost njegovo. Cesar mu je skazal naklonjenost svojo s tem, da ga je imenoval dvornim vojnim svetovalcem in

mu podelil hčer svojo v zakon; kajti cesar videl je v njem zvestega in z nenavadno viteško močjo obdarovanega podanika.

Občudovali so ga zbog telesne moči in velikosti ter zbog dolgosti njegove brade. Naš slavni zgodovinar Valvazor primerja ga izraelskemu Samsonu; drugi so ga v vrsto devali z grškim Herkulom. Velikan je bil, ki je meril čez tri vatre na velikost in moč njegova nadkriljevala je daleč navadno moč drugih. Naj je bila podkova še tako trdna, on prelomil jo je kot bi se igral; po centu težke kamene je z lahkoto daleč metal; nasprotnika svojega na konji mogel je presekat na dvoje od glave do sedla. Poleg vsega tega obrnil je še posebno pozornost drugih na-sè zbog izvanredne brade svoje, katera mu je segala spletena do stopal in se mu še nazaj zavijala do pasa; rad jo je imel tudi razčesano, da je plapolala pred njim. Za tisti čas bila je dolga brada v vélikej časti.

Zato si je cesar štel v veliko čast, da je imel tako močnega varuha pri sebi. Ravbar se tudi ni smel umakniti s cesarskega dvora. S cesarjem hodil je na vitežke igre ali turnire, katere so bile v onem času v navadi.

Vsakega viteza bilo je strah pred takim

velikanom, ki je ko tresk vsakega nasprotnika podrl v prah. Istotako je bil tudi v vojski vedno na strani svojemu cesarskemu prijatelju; mnogokrat mu je otel življenje. Kajti nebo mu nij podarilo le nenavadne moči, temveč i posebno hrabrost in srčnost.

Vse je v njega obračalo oči in se nad njim čudilo. Tudi po daljnih krajih se je razširil glas njegove moči in velikosti; ptujci so potovali na cesarski dvor, gledat junaškega korenjaka.

Svojo moč skazal je Eberhard Ravbar posebno pri nastopni priložnosti:

Cesar je obiskal svojega brata, nadvojvodo Karola v Gradci. Baron Ravbar spremljal ga je, veseleč se, da more zopet obiskati svojo domovino, krasno štajarsko zemljo, ter pogledati posestva svoja, namreč Ravbarjev dvor v mestu in graščino Talperško izven mesta.

Častno vsprejel je nadvojvoda Karol brata in spremljevalca njegovega. Vsaki dan sledile so nove slovesnosti in veselice.

Na dvoru vojvodovem bil je tudi krščen žid, čegar oseba in telesna moč bila je velikanska. Hvalisal se je, da je izmej Samsonovih mlajših, in čestokrat je ljudstvo gledalo zavzeto kak poskus njegove moči. Ta velikan je čul, da je v cesarjevem spremstvu tudi silno močan vitez Ravbar, ter se

je zaničljivo izrazil, da mu je igrača premagati ga. Nadvojvodi bila je znana tudi izvanredna moč Ravbarjeva; rad bi bil torej znal, kateri izmej teh dveh velikanov je močnejši, kateri bi zmagal drugega. Želel je torej, naj bi skusila svoje moči v njegovej prisotnosti njemu na ljubo.

Ko je bil nekega dne cesar s svojimi velikaši pri mizi v nadvojvodovem gradu, pride napominani krščeni žid v obednico ter povabi drzno barona Ravbarja na boj s pestjo. Ta bil je presenečen nad drznostjo krščenega žida ter vsprejme vabilo; kajti po duhu tistega časa bi si v nečast štel, če bi je ne bil vsprejel. Vadljanje ima se vršiti in določiti, kedo ima prvi udariti. — Srečkali so, in to da židu pravico prvemu udariti. Žid udari torej tako močno, da se Ravbar, ko bi trenil, v omedlevici zvrtil na tla. Teden dnij je minulo, da je baron zopet okreval in zapustil posteljo, kamor so ga bili omedlelega prinesli.

Ko je popolnem ozdravel ter si opomogel do novih močij, določili so dan in uro, ko bo on dal židu skusiti žilavo in krepko svojo roko.

Zbrali so se torej določenega dne s cesarjem in nadvojvodo vsi dvorniki, da bi gledali nov boj.

Ker je bil tudi žid dolgobradat, plane razljučen Ravbar nanj, zagrabi ga za brado, ovije si jo v hipu dvakrat okoli svoje levice, in ga z desnico tako močno udari preko glave, da ni le brada židova ostala Ravbarju v rokah, temveč — tudi čeljust! Ob sebi se umeje, da je nesrečni žid kmalu na to izdihnil dušo in tako drago plačal življenje svoje in nečuveno predrznost.

Taki boji, bodisi s pestjo ali mečem pač ne kažejo nobene milosrčnosti in se ne strinjajo nikakor po vsem s krščanskim duhom; toda predočiti si moramo oni surovi čas, v katerem omika ni bila še na tolikej stopinji ko dandanes; vrhu tega bili so po vednih vojskah ljudje manj občutni za mili duh krščanske vere.

Drugi boj — zopet spomina vreden dokaz izvanredne moči njegove — imel je baron Ravbar na Dunaji. Ta boj pa ni bil krvav, marveč smešen in je imel za barona Ravbarja prav prijeten izid.

Cesar Maks II. imel je lepo hčerko z imenom Helena, katere lepota je z leti vred napredovala. Vzrastla je v krasno dekle, da je marsikedo poželjivo gledal za njo, pred vsemi pak baron Ravbar.

Koj v začetku kazalo se je, da bi utegnil biti baron Ravbar blažen ženin; junaštvo

njegovo naklonilo mu je srce zale gospodičine, in tudi cesar mu je bil prijazen v tej zadevi. — Kar se prikaže snubač iz daljne Španjske, ki je žugal prekositi Ravbarja. Kedo izmej teh dveh tekmecev je bil močnejši, se ni vedelo; le toliko je bilo znano, da sta oba z jednako ljubeznijo gorela za najkrasnejšo deklico, da bi jo oba rada imela za soprogo.

Ni bilo lahko razsoditi, kateremu snubaču bi se dala prednost: oba sta bila iz plemenite rodovine, oba tudi velika in močna; ponašati sta se mogla i oba z obilim bogastvom in mnogimi posestvi.

Po šegi onega časa bi se morala tekmece mej seboj poskusiti: oni, ki bi premagal nasprotnika, dobil bi nevesto.

Dobrovoljen cesar Maks izumel je primerno sredstvo: oni dobi nevesto, ki spravi nasprotnika svojega v vrečo. Vsprejela sta najponižneje uvet, ter se poklonila cesarju.

Dan, ki je bil boju namenjen, napoči. Komaj solnce izide, že je bila zbrana obilna množica pred boriščem, ki je bilo z ograjo obdano, radovedna, komu bode usoda podelila zmago in po zmagi ob enem nevesto.

Ko ura odbije devet, pride cesar v bogatej opravi, na strani njegovej pa okusno

opravljena nevesta, sè zlatom in biseri olepšana. Tudi nadvojvoda, cesarjev brat, vsi cesarski dvorniki, visoke gospe in gospodičine hotè biti v pričo.

Cesar in nadvojvoda se vsedeta na določeni prostor, mej njima odmenjen bil je sedež zalej nevesti.

Znamenje je bilo dano za boj in borilca stopita na borišče, — zanašajoč se vsak na svojo pest in trdno upajoč, priboriti si krasno nevesto. Cesar opomenil je, da ta boj ne sme biti krvav, ne sè sulico, ne z mečem.

Stopila sta torej tekmeca pred občinstvo, nesta imela niti oklepov, niti čelad, niti mečev, ampak vsak svojo vrečo.

Boj se začne. Srdito si planeta tekmeca nasproti, primeta se s krepkimi pestmi, sučeta se, obračata in mečeta na vse strani. Zemlja se trese pod njima, pesek in prah leti na vse strani. V obeh stopili sta podobi moške sile in moči na ogled. Pot jima curlja z obrazov, močno jima žile bijejo in hudo si pihata nasproti. Dolgi Španjec je vse svoje moči zbral in uporabil v to, da bi svojega nasprotnika osramotil in spravil v vrečo. Sedaj stopita nekaj stopinj narazen, da si oddahneta in novih močij zbereta. Pri tej priložnosti obrne baron Ravbar po-

gled v lepo nevesto, srce se mu uname, moč mu naraste, žile se mu napnejo. Srdito plane nad nasprotnika, krepko ga prime, vzdigne ga kviško ter ga vrže s tako silo na tla, da se zemlja potrese. Naglo mu potegne zatem vrečo čez glavo in telo, in ko bi trenil sta tudi nogi v njej. Ravbar — zmagalec vzdigne vrečo s Španjolom ter ga nese in položi pred cesarja in nevesto. Zbrano občinstvo veselo zaupije in klic se razlega: Zmagal je baron Ravbar, njegova je nevesta!

Cesar Maksimilijan stopi sè svojega sedeža, poljubi srčnega zmagovalca ter mu izroči krasno nevesto.

Španjec osramočen jo kmalu pobriše s cesarskega dvora, da ni bilo ne duha ne sluha več za njim.

Veselo se je obhajala poroka in ženitev trajala je mnogo dnij mej hrumom in šumom.

Priboril si je tedaj Ravbar krasno Heleno, priboril, po čemer je želel; v jednej reči pa se mu niso izpolnile srčne želje, — otroci mu niso bili dani iz tega zakona. Tudi je neizprosna smrt kmalu prekmalu ločila prijazno zvezo, — ljubljena Helena umrla je, ne zapustivši mu otrok.

Po mnogo obžalovanej izgubi ponudil mu je cesar izmej svojih dvornih dam v zakon

gospodičino Uršulo pl. Čilak, rodom Ogrinjo, katero je v turškeji vojski rešil nek nemški častnik; ta imel jo je nekaj časa iz uzmi-ljenja pri sebi, pozneje pak izročil jo je ce-sarju v oskrbnništvo. Cesar dal jo je vzgojiti in ko je dorastla, dal jo je baronu Ravbarju za drugo soprogo. S to novo družico pre-živel je Ravbar ostale dni življenja svojega, in kar mu ni bilo dano v prvem zakonu, nadomeščeno mu je bilo v drugem. Bog blagoslovil mu je zakon obilo; soproga mu je rodila osem dvojčekov, namreč: jednega sina, katerega je dal krstiti po svojem imeni za Eberharda, in sedem hčera, izmej kate-rih je jedna v samostano umrla, šest se jih je pa omožilo v različne plemenite ro-dovine: jedna zaročila se je z italjanskim grofom Tertucijem v Senigagliji, druga z ogerskim baronom Jekeljem, tretja z dvor-nim kamornim svètnikom Viljemom plem. Klofanas v mesti Steyer, četrta z nekim Meyerom Vašovskim, slednja z nekim vite-zom Alahtovskim.

Cesar Maksimilijan obiskal je nekoč pri-jatelja svojega barona Ravbarja, in ta mu je bajé prijahal nasproti z osmerimi svojimi dvojčeki ter ga sprejel jako prijazno.

Vendar kolikor močan in hraber je bil baron Ravbar in nepremagljiv, presilila in

premagala ga je slednjič tudi smrt. Umrli je v l. 1575, 68 let star, na svojem gradu Petronelu v obližji Požunskem blizu Donave. Tu spava smrtno spanje v župne cerkvi mej svojima soprogama. Nad rakevo stoji njegov iz marmorja izklesan kip z njegovim grbom, kateri je stal neki 500 moravskih dolarjev. Predno so ga položili v rakev, spleli so mu dolgo brado v dve kitin in jo pustili dolgo do stopal; ostali del namreč, kolikor se je od nog nazaj zavihat dalo, pa so odrezali, ta kos je potem dobil Feliks Friderik Ravbar, ki je bil v Holandiji oženjen z Marijo Kurbetsko.

Spomenik
hvaležnosti.

Povest iz socijalnega življenja.

Spisal Anton Sušnik.

I.

Na severovzhodu mile domovine naše, skoro na mejniku obeh dežel slovenske narodnosti, je precèj imovit trg, okolo katerega stoje tvornice z visokimi dimniki. Pokrajina je jaka mična, osobito v jasnih, pomladnih dnevih. Zadaaj se vzpenjajo snežniki tja do kranjsko-koroških dolin, in sočnato zelenje se kaj lepo razlikuje od temnozelene jelovine in borovine. Tam doli po ravni se pa na nepreglednem prostoru razteza rodovitno polje in jasnozeleno ozimina, sredi nje pa vidiš neštevilne vrste sadnega drevja. Mislil bi človek, da je to velikanski vrt; kar ugleda oko sredi njega prijazen vrt z belimi hišami, rdečkastimi in ponekod skrilastimi strehami, visokimi dimniki; res, čaroben pogled skoro jutrovega značaja!

Toda zdajci ugledaš gost, premogov dim, ki se dviga gor do modrih oblakov preko domačega pogorja in priča, da je kraj, ki ti je iz dalje očaroval oko, navaden premogovnik.

Vendar, kakor že omenjeno, ima trg lepo cerkev, lično župnišče in šolo in mnogo, celo dvonadstropnih hiš. Seveda je bilo tu pred kakimi 30 ali 40 leti vse drugače. Kjer stoji zdaj pet tvornic, je bila prej samo

ena, in ugledni trg je bil prej velika vas. Poleg ponižne cerkvice, skromnega župnišča s pritličjem, enorazredne šole in nekoliko boljših hiš so stale tu borne kočje, v katerih so prebivali delavci bližnje tvornice.

Blizu te je bilo tvorničarjevo bivališče, spredaj s cvetočim vrtom, okolo katerega je stala železna ograja iz pozlačenih sulic; zadaj se je razprostiral velik park s stoletnimi hrasti.

Tvorničarja in graščaka so zvali ljudje „barona Steinerja,“ dasi ni bil baron, nego navaden žid. Rekli so mu zato „gospod baron,“ ker se je vozil v kočiji, imel spredaj kočijaža in zadaj strežnika. „Saj je bil lahko tako gosposki: bogatil je od dne do dne, ljudje so se pa trudili zanj. Ubogi delavci so za malo plačilo delali kot črna živina.“

V početku druge polovice našega veka, po petdesetih letih, je nastala velika draginja. Nekoliko let je bila slaba letina; pšenica, turščica i. t. d., vse se je podražilo, krompir je zgnil na polju in v shrambah; ohranilo se je komaj pol pridelkov. Delavski ljudje, zlasti gorenjski žrebljarji, n. pr. v Kropi, Železnikih, so trpeli grozno lakoto. Delavci se mnogokrat prosili „gospoda barona,“ naj jim zviša plačo, toda vse zaman. Siromaki bi bili skoro obupali, da jim ni Gospod še o pravem času poslal tolažnika.

Prav v tej dobi je prišel tja na župo nov župnik, obče znan z imenom „gospod Andrej,“ mož blizu štiridesetih let, krepak in delaven. Marsikateri so ga poznali osebno in ko so zvedeli, da pride, je nastala vesela razburjenost po občini, zakaj vsak je željno hrepenel po novem župniku.

Seveda so imeli dokaj vzrokov. Rajni župnik je bil prileten, bolehen gospod in često ni mogel izpolnjevati svojega duhovniškega poklica. Po cele tedne je moral ležati, v cerkvi ni bilo dalje časa propovedi, in samo na nedeljo ali ob praznikih je hodil sem iz sosednjega samostana redovnik, da je služil sv. mašo.

Toda čisto obzorje njih radosti ni bilo brez megle. Tu in tam se je čulo, da gospoda Andreja ne bo, ker se baron poteza za duhovnika Nemca, ki za silo tudi umeje slovenski. Steiner namreč ni imel rad slovenskih delavcev, tembolj ne, ker ga je neprestano hujskal upravnik njega tvornic, po imenu Riebe, Nemeč iz Pruske in protestant.

Kolika je bila torej radost, ko je župan prejel list od gospoda Andreja, da bode na veliki Šmarin ob desetih dopoldne nastopil novo svojo službo!

Po vsi vasi je nastalo veselo gibanje.

Sosebno je bilo vaščanom do tega, da bi dostojno vzprejeli novega dušnega pastirja.

Toda kako neki v tako ubožni občini? Dobri ljudje so storili, kar se mogli. Pripravljali so se na to dolge tri tedne. Ob cesti pri vходу v vas so postavili slavolok od smrečja z napisom: „Dobro nam došli!“ Črke so bile od rdečega popirja, prišite na belo platno; po obeh straneh sta vihrali navzkriž dve zastavici na mlajih. Nekatero hišice so bile takisto okrašene s smrekovini venci in zastavicami. Z zvonika je vihrala na velikem drogu trobojnica in z druge line zastava v beložoltih, papeževih barvah. Najokusneje je bilo okrašeno župnišče; pritličje nizkega poslopja je bilo pokrito z zelenjem; gorenji deli oken in duri so bili obloženi z venci iz poljskih cvetic, in nad vrati se je blestel napis z najkrasnejšim pozdravom: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Vse to so veselo, da, navdušeno pripravljali delavci sami vselej zvečer po delu. Zbirali so se mladeniči in nekateri starejši delavci ter so pripenjali smrečje, dekleta so vila vence, in otroci so donášali cvetic, odkoder so jih le mogli. Časih se je sam upravnik Riebe prikazal med njimi, toda le zaradi tega, da jih je zbadal s strupenim jezikom, češ: „Menite li, da pride sam škof ali pa celo

papež iz Rima?“ Ali pametni ljudje se za to še zmenili niso.

V nedeljo pred Velikim Šmarnom je bilo pri županu posvetovanje; udeležili so ga vsi odborniki in učitelj. Sklenili so, kako vzprejmo novega župnika.

Ko je napočil praznik Velikega Šmarna, je nastalo po vasi zgodaj nenavadno gibanje. Toliko da je odzvonilo „Češčeno Marijo,“ so se že prikazovali iz hišic ljudje in so na pol oblečeni pogledavali na nebo, kakšno bo vreme. Vse je kazalo na lep dan. Zadovoljni so šli radovedniki zopet v hišo, da se opravijo, kakor je treba.

Po jutranji sv. maši, katero je služil gospod administrator, je nastala po vasi prava gonja. Tu je hitela majhna družica v belem krilcu, nesoča košek s cvetkami in zelenimi peresci, da bi jih sipala na pot pred gospoda župnika — ondu zopet so vreli šolarčki v šolo, da se zbero.

Ob osmih se je razvrstil izprevod. Najprej je stopala šolska mladina, katero je vodil učitelj; za zastavo od bele tkanine z rdečim trakom.

Za šolsko mladino je stopalo kakih deset godcev, za njimi pa dekleta z gladko razčesanimi lasmi, zadaj spletenimi v dve veliki kiti, na kateri so bili pripeti pisani

trakovi. Potem so korakali mladeniči s šopki za klobuki; za njimi žene, možje, vsi v najlepšem redu. Zdaj so prišli občinski svetovavci z županom, in nato zopet dolga vrsta okrogloličnih družic, v belih oblačilcih, veselih, živih obrazkov, da bi bil človek mislil: „To so angeljčki z nebes!“ V rokah so nosile pletenice polne rožnega cvetja.

Z rožicami so hotele novemu duhovniku potresati pot, češ, da bi bila pot njega življenja takisto rožnata. Toda ne zabimo, da ni rože brez trnja. Morda bode novi gospod župnik, ko ugleda te rože, tudi pomislil na trnje, katero bode morda zbadalo njega srce.

Pred cerkvijo tik velikega vhoda je čakal administrator, oblečen v belo rocketo, preko katere je imel okolo vratu zlato pretkano štolo, s poncifikalom v roki. Poleg njega sta stala dva ministranta, v rdečih krilih, jeden s kropilnico, drugi s čolničkom za kadilo; za duhovnikom je stal cerkvenik in je neprestano vrtil kadilnico, da bi mu ne ugasnila.

Tako je bilo vse pripravljeno za slavnostni vzprejem gospoda župnika. Seveda tudi ni bilo brez topičev. Občina jih je imela štiri. Zakaj bila je tudi tam stara navada, da so streljali o praznikih, sv. Rešnjem Telesu in ob drugih prilikah. Ta posel je imel do-

služen topničar z dvema fantoma. Danes so postavili te topiče za vasjo na hribček, odkoder se je videlo daleč tja na cesto.

Zmenili so se bili, da se, kakor hitro ugledajo na cesti kočijo, sproži prvi strel. Zato je ves izprevod pazno gledal na hribček in poslušal, kdaj prvič zagrmi iz topiča.

Ni jim bilo dolgo čakati. Skoro po devetih je zagrmelo na hribčku; v zvoniku so zapeli vsi zvonovi, godci so iz nova poskušali instrumente. Tudi deklica z velikim šopkom, ki se je bila naučila pozdravilo, ga je polglasno ponavljala, da se ne bi zmotila, in celo gospod župni oskrbnik pred cerkvijo je bil razburjen. Cerkvenik je pa neprestano vsipal kadilo v kadilnico ter jo vihtel po zraku, da je kar skozi luknjice in zaklopec puhtel dišeči dim.

V tem so pridrčale tri kočije in so se ustavile pri slavoloku. Iz dveh so stopili trije odlični gospodje, iz tretje pa trije duhovniki v črnih talarjih. Prvi, mož močne, visoke rasti, stopi naprej, druga dva ostana zadaj. Plemenito obličje, temno oko, ki pogleduje bistro in jasno, njega visoko čelo, črni lasje pod duhovniškim biretom, blažen nasmeh na ustnih takoj na prvi pogled označujejo izobraženega, ob tem pa sosebno priljudnega moža. Ni bilo dvojbe: to je bil

novi gospod župnik, in ona dva duhovnika sta ga samo spremljala.

In res je bilo tako. Župnik takoj postoji pred mladino. „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ pozdravi na učiteljevo znamenje šolska mladež. — „Na veke amen!“ odgovori župnik z zvonkim glasom. Župnik je hotel še nekaj izpregovoriti, toda s hribca je grmel strel za strelom, godci pa so udarili svojo intrado. V tem so se družice, občinski svetovavci z županom in vsi drugi tesno zbrali okolo novega župnika.

Župan namigne, naj godci prestanejo; zdaj utihnejo tudi topiči, samo z zvonika se še čuje ljubko pritrkavanje. Župan na kratko pozdravi novega župnika, in gospod Andrej ga zahvali v daljšem govoru. Jedva je završil, se je že prirnil gospod učitelj izmed množice, se priklonil župniku in postavil malo deklico pred župnika, da bi ga pozdravila z naučenim nagovorom. Trajalo je nekaj časa, predno se je ojunačila, in skoro bi se bila spustila v jok. Vendar je na posled pogumno govorila svoje pozdravilo in nato je podala župniku šopek, kličeč: „Slava! Živel!“ Vsi so trikrat ponovili ta klic. Zopet so zagrmeli topiči, da se je kar vse treslo, godci pa so veselo zagodli svojo intrado.

Potem se je izprevod pomikal od slavo-loka. Ko so se vsi zopet lepo povrstili, so godci zagodli veselo koračnico in vsi so odkorakali proti cerkvi. Prišedšemu do križa pred cerkvijo, je prišel župniku gospod administrator naproti, snel z glave bired, se priklonil in pozdravil župnika latinski, rekoč: „Benedictus, qui venit in nomine Domine!“ — „Blagoslovljen, kdor prihaja v imenu Gospodovem.“ Nato je dal župniku poljubiti poncifikalij, ga okadil v podobu križa ter mu podal kropilnik z blagoslovljeno vodo. Župnik se ga je dotaknil in ga, prekrižavši se, podal županu, ki je bil pa v zadregi, nevedoč, kaj bi storil. Vendar se je naposled dotaknil kropilnika, in to so storili za njim tudi vsi drugi svetovavci. Končno je župnik pokropil ljudstvo, ki je pokleknilo in se prekrižalo. Nato so zabučale orglje v cerkvi, kamor je bil že odhitel učitelj z godci; ves izprevod pa je šel v cerkev, kjer je nastala velika gneča. Župnik je stopil na najvišjo stopnico pred oltarjem in, stoječ na evangelijski strani, ogorvil župljane tako-le:

„Ljubi župljani! Znano vam je, da me k vam niso napotili posvetni nameni, saj poznate razmere te župe bolje nego jaz. Povem vam pa odkrito, kaj me je privedlo

semkaj: Prvič je to volja božja, ki mi je odkazala ta vinograd, drugič je to povelje mojega višjega pastirja, prevzvišenega gosпода knezoškofa, ki me je poslal k vam, in tretjič me je gnalo sem srce. Ljubezen je to, verjemite mi, kar me je privedlo sem med vas, k vam, k delavskemu ljudstvu, iz katerega prihajam sem, čegar težave poznam iz svoje izkušnje in kateremu nuditi vsaj nekoliko tolažbe in zadovoljnosti, bōdi moja prva želja; k vam, pravim, k dobremu slovenskemu ljudstvu, ki je prav tu na jezikovnem in narodnostnem mejniku podobno trdnjavi, ob katero pogostoma udarjajo valovi strasti, nestrpnosti in zavisti.“ Ob teh besedah je bilo marsikako oko rosno, po cerkvi je bilo slišati glasno ihtenje, in morda bi se bili poslušavci razjokali glasno, da ni župnik završil govora: „Bodite mi torej mila čredica ovac, kakor se bom tudi jaz trudil, da vam bom po milosti božji vedno dober pastir. Amen!“ —

Nato je služil gospod župnik peto sv. mašo, pri kateri sta mu stregla dva duhovnika iz sosednjih žup in gospod administrator.

Bilo je že čez poldne, ko se je završila služba božja. Vse je odhitelo domov. Župnik je pa odšel z duhovniki v župnišče, kje

je vzprejemal čestitke. Prihodnjo nedeljo pa se je šele završila slavnostna umestitev.

II.

Hvala o novem župniku se je kaj skoro raznesla po vsi občini. „Ta lepo propoveduje,“ so dejali eni. „Dober gospod je,“ so dejali drugi. Otroci so prihajali iz šole domov, kličeč: „Mati, oče! Danes smo zopet imeli gospoda župnika, oj, kako so nas lepo učili!“ Odrasla mladina ga ni mogla prehvaliti, saj ji je posojal lepe poučne knjižice. Prosjaki so vsak petek oblegali župnišče, in nobeden ni odšel prazen. Sosede in delavci so hodili sem po dobre svete, a prihajali so tudi, da so mu potožili to ali ono; ti so tožili v slabih časih, slabi letini, drugi o nizki plači in veliki draginji.

Župnik je imel vsakomur dobro besedo; tu je svetoval in poučeval, ondu zopet tolažil. Ni ga bilo pač v vsi občini človeka, da ne bi bil ljubil „gospoda Andreja“, ali ga vsaj imel zelo v čislih. Samo pruski upravnik Riebe je strupeno in zbadljivo govoril o župniku. „Vaš župnik bo izvestno še obogatel, ker mu vaše žene nosijo prazne

jerbaščke v darilo“, je dejal tvorniškim delavcem. Ali pa jih je vpraševal: „Ima li vaš župnik medene roke, da mu jih poljubljate?“ Ljudje so čutili te sirove žalitve, toda molčali so, saj so dobro vedeli, kako bi jih upravnik zmerjal in psoval, ako bi se oglasili.

Kadarkoli so ga prišli prosit delavci, naj govori zanje pri gospodu baronu, da bi jim povišal zaslužek v sedanjih hudih časih, vselej jih je odbil, rekoč: „Poberite se, požuhi! Pečenko hočete jesti in piti šampanjca, kaj ne? Krompir in žganje vam že presedata; poberite se! Kdor ni zadovoljen, naj gre drugam!“ Če je kdo kaj ugovarjal, se je razvnel še bolj in kričal: „Vi slovenski potepuhi, le zinite mi še, razbijem vam trde buče; spravite se, sicer vas postrelim kakor pse!“ In delavci siromaki so odšli enkrat, dvakrat, vselej neuslišani.

Po takih vzprejemih je bil med njimi mlajši delavec, ki je očito in živo izražal svojo nejevoljo. Ta je bil dolgo služboval med Nemci in je tudi dobro govoril nemški. Zato so ga delavci ponekod bolj čislali in mu marsikaj zaupali. Tudi sicer se je odlikoval med njimi: ko so bili sami, je iz žepa potegnil nemške časopise, rekoč: „Da bi vedeli, tovariši, kaj se čita tu-le, pa ne bi bili tako pohlevne ovčice. Poslušajte!“ Na-

to jim je razlagal pojme o enakopravnosti, o slobodi, o boju dela zoper kapital, toda naši ljudje ga niso dosti umeli. Šele ko jim je Modrijan — tako so ga imenovali — iz nova pojasnjeval, da je prav za prav delavec, ki bogati gospoda, in da je gospodova dolžnost, deliti dohodek in dobiček z delavcem, ker bi moral umreti brez delavne moči, so mu nekateri pritrdili. „Ali veste kaj,“ je dejal Modrijan, „ako nam ne poviša mezde, ustavimo delo, in videli bomo, se bode li gospod „baron“ še vozil v kočiji.“

Razsodnejši delavci so dejali: „Poskusimo iz lepa; le nič sile!“ Tako so tudi poskusili. Sklenili so izvoliti poslance, ki bi šli k tvorničarju in ga naprosili, naj jim dá, kar jim gre po pravici. „Prej pa,“ — so dejali — „se posvetujmo še z gospodom župnikom.“

Studijska knjižnica Ptuj

Gredo torej k njemu. „No, pozdravljam vas,“ jih vzprejme župnik prijazno. „Kaj pa vas je napotilo k meni? Sedite, sedite!“

V odposlanstvo so bili izvoljeni štirje člani; vodil jih je starejši delavec Grebenec, ki je često hodil v župnišče; rekali so mu „bravec“, ker je hodil tja po knjige. Ob takih prilikah je zvedel od gospoda župnika, kaj pišejo „Novice“; rad je potem pripovedoval med delavci razne novice.

Delavci so torej pri župniku sedli, Grebenec pa je imel prvo besedo. „Veleccenjeni gospod župnik, prišli smo vas poprositi sveta.“

„No, kaj pa imate? Le govorite; kar imate na srcu, bodi na jeziku, to imam vselej rad.“

Nato prične Grebenec: „Oprostite, gospod župnik! Že nekolikokrat smo tožili upravniku o sedanji draginji in slabi plači. Verjemite, ni nam moči živiti sebe in rodbine ob tako pičlem zaslužku. Prosili smo ga, naj govori za nas pri gospodu, da nam kaj pridá, zakaj ob tako majhni mezdi gazimo v dolgove in poleg tega stradamo. Saj sami dobro veste, da vam še pogrebščine za hčerko nisem mogel plačati, niti vinarja nimam . . .“ Glas se je Grebencu tresel. Umolknil je, in iz oči so se mu udrle solze.

„Ej, Grebenec!“ se oglasi župnik, „saj vas nisem še opominjal; pustite to, se bova že poravnala. In kar se tiče mezde, sem popolnoma prepričan, da je premajhna za življenje. Toda kaj mislite storiti?“

Delavci pripovedujejo, kako jih poučuje Modrijan, da mora tvorničar dobiček deliti z delavci, in kako jih nagovarja, da bi ustavili delo. Župnik jih zavrne: „Motite se,

prijatelji“ — dé župnik — „to ni prava pot. Najprej je to neumestno, da bi tvorničar zaslužek delil z vami. To sami vidite iz tega, ker vam tvorničar daje neprimerno velike zaloge kapitala, da morete delati. Pomislite, kaj ga stane zgradba, stroji, sirovo blago. Tega vi nimate, vi dajete samo svoje delo, torej o kaki delitvi ni govoriti; to je pa že res, da bi se moralo delo bolje plačevati, pošteno, po zaslugi.“

„Da, da, gospod župnik, tako je, to vidimo“, pravijo delavci.

Župnik nadaljuje: „In če bi se pripetilo, da ustavite delo, tvorničar ima kapital in imetje, ta lahko vztraja brez vas, toda vi, kako dolgo bi pa prebili brez dela in brez zaslužka? Pravite, da stradate; kako pa bo, ko ne bode imeli nič zaslužka? In dalje, prijatelji, pomislite, bi bilo to nekrščansko ravnanje. Vi ste vendar proti svojemu gospodu služabniki. Dasi je vaš delodajavec druge vere, saj veste, kaj pravi četrta zapoved božja, da bodimo dobrim in zlobnim gospodarjem poslušni, dokler nam ne vелеvajo kaj pregrešnega. Ali greh bi bila vaša neposlušnost, in mislim, da bi celo posvetna oblast posegla v to reč. Utegnili bi koga zapreti in obsoditi zaradi upornosti. Pomislite, kdo bi redil vaše rodbine; vrhu tega

bi izgubili pošteno ime. Prijatelji, ne poslušajte Modrijana.“

„Prav, pa pojdemo k tvorničarju gospodu Steinerju. Pri upravniku ne opravimo ničesar iz lepa. Prosimo vas, gospod župnik, kako naj mu razložimo svoje želje?“

Župnik se za trenutek zamisli, prehodi sobo enkrat, dvakrat, potem pa postoji pred Grebencem. „Ali veste kaj, Grebenec? Sam pojdem h gospodu baronu! Bodite prepričani, da storim za vas, kar mi je moči.“

Radostno presenečeni vsi vstanejo; kakor kamen se jim je odvalil od srca. „Izvolite storiti tako, gospod župnik, ponižno prosimo, vi boste opravili bolje nego mi, preprosti ljudje.“

„Ampak še enkrat: Modrijana nikar ne poslušajte! Veste li, odkod zajemlje svojo modrost? Iz nemških listov, v katere pišejo nam katoličanom, zlasti Slovencem, jako sovražni ljudje, ki bi nas radi zavedli k izgredom, nasilstvom! Skoro vam ni treba povedati, da si Modrijan svoj pogum kupuje v žganjarnici — in takega človeka hočete poslušati! Saj ste razsodni možje! Mislím, da boste po tej poti, katero ste nastopili, dospeli do svojega namena.“

„Upajmo,“ povzame delavec, ki je doslej molčal; „če pa ostane baron trdovraten

in nestrpen, tedaj bi si morali pač pomagati sami, če bi bilo treba.“

„Zaupajmo, zaupajmo“, ga ustavi župnik, „mislím, da bo vse dobro.“

„Bog daj“, pravi Grebenec, „zdaj pa nikar ne nadlegujmo več gospoda župnika. Priporočam se. Hvaljen Jezus Kristus!“

„Na veke amen“, odgovori župnik ter spremi delavce do vrat.

III.

Kakor je bil župnik obljubil, tako je tudi storil. Šel je k Steinerju. Tvorničar ga je vzprejel uljudno in mu obetal, da kaj ukrene za delavce, toda prej se mora še posvetovati z upravnikom, kateremu so najbolj znane te stvari.

Pri Steinerju torej ni župnik opravil ničesar. Šel je tedaj naravnost k upravniku, da bi posređoval v korist delavcev, toda Riebe se je zaklenil, češ, da ga ni doma.

V nedeljo po litanijah je prišel Grebenec po odgovor. Župnik mu oprezno pojasni, da je vse zavisno od upravnika in da morajo njega pridobiti zase.

„Oh, zdaj pa že ni več pomoči!“ vzdihne Grebenec, „ta človek nima trohice čuta

za nas. Misli, da smo samo neumna živina, ki mora vleči, dokler ne pogine.“

„Le poskusite, Grebenec“, dé župnik. Potrt je tedaj zapustil Grebenec župnišče. Zunaj so ga že čakali delavci. Grebenec jim seveda ni vedel povedati drugega, nego da je vse zavisno od upravnika. „To je lepa reč“, pravijo nekateri. „Lepo smo opravili!“ reko zopet drugi. Kar se med njimi prikaže Modrijan in zakliče očividno vesel: „Glejte, kaj vam je pomagalo hoditi v župnišče! Še radi pridete k meni po svet. Da, da, imam pomoček, in ne more nam izpodleteti!“ Kakor živo srebro izgine izmed delavcev.

Res je imel zdaj Modrijan lahko delo, polje je bilo razorano, seme nezadovoljnosti in upornosti, katero je bil sejal, je kalilo in raslo. Upravnik je to dobro videl in se je trudil, da bi s še večjo sirovostjo strahoval ljudi. Delavci so ga sovražili bolj nego kdaj.

Netiva je bilo dosti nakopičenega, treba je bilo samo iskrice, da bi nastal velik požar. In ta iskra je tudi padla.

Nekega dne — bilo je to v ponedeljek — so delavci ravno prihajali na delo. V skladišče, kjer je delal Modrijan, je prišel tudi upravnik. Stopil je predenj in ga meril od nog do glave. Vsi delavci so uprli oči na ta dva moža, živeča v vednem sovraštvu.

Radovednost med sosednjimi delavci je rasla; nekateri so se rili v ospredje, da bi bolje slišali, kaj imata med seboj. Bilo je nekaj posebnega, da je upravnik danes tako zgodaj prišel nadzirat.

„Modrijan“, vikne nanj jezno, „tukaj nimate več posla, odpuščeni ste iz dela.“

„Zakaj neki?“ vpraša delavec. „Sploh pa nisem Modrijan, kakor vam je dobro znano, temveč pošteno moje ime slove Jerina. Želel bi, da bi bolje poznali delavski red, ki določuje, da se delavcu dá štirinajstdnevna odpoved.“

„Odpoved? Tak upornik, kakršen ste vi, mora iti takoj, še to uro!“ se zadere upravnik na Modrijana.

„Jaz da sem upornik?“ vpraša delavec.

„Da, vi ste hujskač, zlikovec!“

„Ako sem hujskač“, odgovori delavec nekoliko razgret, „ste pa vi trinog, krvolok delavskega ljudstva!“

Zdajci založi upravnik Modrijanu zaušnico, da je kar počilo.

„Hej, bratje, tovariši!“ zakriči Modrijan bled kakor zid, „ali ste videli? Tega ne moremo trpeti! Sem k meni! Na noge, čas je potekel, dalje ne bomo prenašali teh nesramnosti. Na noge. Hura!“

Na ta krik prihite delavci od vseh strani,

se zbero okolo Modrijana ter prete upravniku s pestmi. Videč, da mu pojde huda, zbeži Riebe v bližnjo pisarnico ter se zaklene vanjo. Toda že so mu bili delavci za petami.

Nastal je hrup po tvornici kakor na sodni dan. V hipcu je vedel vsak, kaj se je dogodilo; od vseh strani so vreli delavci. V tem so vlomili duri v pisarnico, toda upravnika ni bilo več v nji; pobegnil je bil po stranskih hodnikih iz tvornice. Strašne kletve in grožnje so se čule za njim. Kar se je oglasil mogočen glas:

„Razbijmo te klete stroje!“ Kakor bi trenil, so delavci rušili in razbijali stroje, da je vse letelo vprek; razbita okna so padala na tlak.

Doli pri parnem kotlu je bil ostal samo kurjač; strojevodje in pomagači so se bili pridružili drugim delavcem.

Kurjač, prileten mož, je bil od samega dela močno prihuljen, njega obličje je bilo od neprestane vročine upadlo, redki sivi lasje so mu krili glavo, in kratko pristrižena brada je bila podobna ježevim bodicam. „Da, da“, je mrmral ob kotlu in govoril skoro ihte sam s seboj: „Hčerka moja, drago, edino dete! Mnogo let že spiš pod črno grudo! Morda sta od tvojih krasnih oči ostali samo črni jamici v lobanji, in tvoji krasni lasje so raz-

padli; dolgo, dolgo si čakala, a zdaj se osvetim zate.“ Glasno se grohotaje, dé: „Da, osvetim se tvojemu zavedniku: njega poslopja požnem v zrak.“

Nato odpre vratca pri peči ter meče lopato za lopato toli oglja v peč, da ogenj skoro ugasne. Nato zapre vratca, gre okolo stroja in trdo zapre vse zaklopce.

„Tako zdaj pa gori, ti peklenško žrelo, da se vse razleti!“ Mož odide s kurišča in zavpije zunaj na vse grlo: „Otmite se, tvornica bo zletela v zrak!“

Toda tega svarila ni bilo treba; od vseh strani, pri vseh izhodih so vreli delavci iz tvornice, razbivši vse stroje. Ko so začuli krik starega kurjača, so škodoželjno pritrjevali: „Naj puhne, naj zgori!“ Zdajci se strese zemlja, zabobni zamolkel grom in desna stran tvorničnega poslopja, kjer je stal kotel, sesesuje v razvaline. Zajedno švignejo plameni iz podrtin. Zdajci se začuje mogočni glas Modrijanov: „Naprej k židu Steinerju, zatrimo to golazen!“ In vsa delavska tolpa je vrela proti parku in gradu. Železna ograja je bila že zlomljena, porušena in toliko da niso delavci vdrli v grad, ko jim je stopil naproti župnik Andrej. Toda Modrijan ga je udaril z železno žico po glavi, da se je na pol mrtev zgrudil pred vhom. V tem hipu prihite poklicani orožniki

z bližnjih postaj in srečno polove najhujše razsajavce; drugi pa se razprše na vse strani. Tako se je končal delavski upor v tem mirnem selu.

Ranjenega župnika so prinesli v župnišče in ga položili, nezavestnega na posteljo. Takoj so poslali po zdravnika, v tem pa so ga domačini drgnili s kisom in mu polagali mrzle okladke na glavo. Šele po daljšem prestopku je izpregledal, a govoriti ni mogel, ker ga je še vedno mučila omledevica. Župnik se je srepo oziral, in videti je bilo, da nič ne vé, kaj se je dogodilo ž njim. Skoro je zopet zaprl oči.

Nato je došel zdravnik. Izrekel je, da je župnikova rana nevarna, a ne smrtna. Izmivši mu rano in zašivši kožo, mu je ukazal polagati ledene okladke na glavo. S seboj je sam prinesel neko zdravilo, katero naj bi se mu dajalo vsako uro po žlici. Preden odide, stopi zopet k postelji, prime bolnika za roko in preiskuje žilo. Obličje se mu razjasni. Že se hoče posloviti, ko župnik odpre oči in jasno pogleda zdravnika. Spoznal ga je. S slabim glasom dé župnik: „Glej, glej, gospod doktor! To je bil udarec, zdaj je pa že dobro, samo glava me še boli.“

Zdravnik se nasmehne, dvigne roko ter zapreti župniku: „Velečastiti gospod, nikar

ne govorite, treba vam je največjega miru! Nadejem se, da bode skoro dobro, toda, kakor pravim, lepo pri miru. Česar treba, sem naročil, jutri pa zopet pridem. Pozdravite se! Z Bogom!“ —

Župnik je okreval. Teden nato je bil zopet v cerkvi. Veselje je bilo občno. Ljudje so se kar gnetli k njemu, da bi mu poljubili roko. Župnika so mučile marsikaterne skrbi. Sosebno je vpraševal po vsem, kar se je bilo dogodilo ob njegovi bolezni. Povedali so mu, katere delavce so zgrabili orožniki in kateri so še v preiskavi. Med prvimi je bil Modrijan, stari kurjač in poleg mnogih drugih Grebenec. Župnik jih je pomiloval, pozvedoval po njih rodbinah in ko je zvedel, da skoro umirajo od lakote, jim je takoj poslal podporo ter jih nadalje podpiral z živem, obleko in denarjem.

Njega samega so tudi nekolikokrat klicali k okrožnemu sodišču in končno po daljši dobi h glavni obravnavi. Največje krivce so obsodili na štiri do šest mesecev, drugi so prejeli manjšo kazen, nekatere pa so spoznali za nekrive.

Na tvorniškem pogorišču se je v tem marljivo delalo. Zgorelo je bilo samo desno krilo; dalje se ogenj ni razširil, ker je bilo

okolo tvornice močno zidovje. Stroji so se nadomestili z novimi in boljšimi, in pričelo se je zopet delo kakor prej. Steiner je vse delavce, ki niso bili obsojeni, zopet vzprejel v delo ter jim rad ali nerad povišal mezdo.

Okolo tvorničnega poslopja je bil vrt zopet oploten z železnimi žicami, sulice so bile iz nova pozlačene in so se blestele na solncu kakor zvezde v jasnih nočeh.

Sčasoma se je skoro pozabilo, kaj se je bilo dogodilo. Nekega popoldne, ko je sedel župnik v pisarnici, je nekdo potrkal na duri in vstopil je — tvorničar Steiner.

„Bog vas sprimi, gospod Steiner!“ pravi župnik in mu gre naproti; „kaj pa je vas privedlo k meni? Prosim, sedite.“

Sedeta. „Oprostite, gospod župnik“ — prične tvorničar, „skoro sem v zadregi in ne vem, kako bi začel. Bojim se, da ne bi vas razžalil.“

„Ej, kaj še“, odgovori župnik prijazno. „Če menite oni nesrečni dogodek, verjemite mi, da sem pozabil vse, kakor da se ni nič pripetilo.“

„Ali jaz nisem pozabil“, mu seže Steiner živahno v besedo. „Vas, gospod župnik, zahvaljam, da je oteto moje imetje in še več — vas zahvaljam za svoje življenje in morda za življenje vse rodbine. Vi ste zastavili svoje

življenje zame, ki ne spadam med vaše župljane, še po veri ne! Recite, kako naj vam povrnem vse?“

Molčiva o tem, gospod tvorničar“, dé župnik, „kar sem storil, je bila le moja dolžnost. Božji ustanovnik sv. vere naše nas uči, naj ljubimo bližnjika, prijatelja in sovražnika! Pravi kristjan je pripravljen posnemati svojega Gospoda, ki je tudi dal življenje za svoje ovce! Zato vas prosim še enkrat, molčiva o tem. Povejte mi naravnost, s čim naj vam postrežem.“

Ginjen položi Steiner na mizo zavojček v popirju, rekoč: „Tu sem vam prinesel desetisoč goldinarjev v državnih popirjih.“

Župnik ga resno ustavi in pravi:

„Gospod Steiner, za dejanja, katera storimo iz ljubezni do bližnjika, nečemo plače, in ko bi bili milijoni!“

„Prosim, gospod župnik“, izpregovori zopet Steiner, „izvolite me samo poslušati. Saj prav tega sem se bal, ker poznam plemeniti vaš značaj in ker od te dobe, kar ste tu, opažam vsa vaša bogoljubna dejanja. Nečem se vam laskati, pravi ljudoljub ste, in zaradi tega le vzprejmite novce, prosim, na korist temu ljudstvu, ki vam je izročeno. Z denarjem ukrenite, kakor vam drago.“

Vidno iznenadejan mu poda župnik roko.

„Dobro, gospod Steiner, za delavce vzprejem vaš dar. Hvala vam, verjemite, da vam ti novci prineso blagoslov. Naše ljudstvo je dobro, pohlevno in marljivo, samo lepo je treba ravnati ž njim. Verjemite, gospod, vse je zakrivil vaš upravnik, in prav ste storili, da ste ga pognali. Uverjen sem, da se bodo vaši delavci proti vam vedli kot otroci proti očetu in vedno vam bodo hvaležni. Porabili bomo te novce, da jim izboljšamo življenje. Dolgo sem že mislil na to, a pomočkov ni bilo. Zdaj pa se je dobil dobrotnik. Hvala vam v imenu našega delavskega ljudstva!“ Iz nova stisne župnik tvorničarju roko, potem pa reče: „Dovolite pa, gospod Steiner, da si sam zase vendar tudi izprosim nekaj.“

„Izvolite, gospod župnik!“

„Prosim“, pravi župnik, „še za te krivce, ki so bili, verjemite, samo zavedeni, prosim za obsojence, za njih uboge nesrečne rodbine! Prosim vas, gospod, ko se njih očetje vrnejo iz zapora, vzemite jih v delo; porok sem zanje, da bodo poboljšani.“

„Kaj pa hočem drugega, ako se vi, gospod župnik, potezate in prosite zanje?“

„Torej, obljubite mi to; dajte mi roko, gospod!“ dostavi župnik. — Nato sta se ločila.

V.

Minulo je nekaj tednov, ko je nekega dne zopet nekdo potrkal na duri župnikove sobe. Bil je Grebenec; prihajal je iz zapora.

„Oho, Grebenec!“ vzklikne župnik, „no, kako je kaj?“

„Oh, gospod župnik“, odgovori Grebenec, „vse žive dni me bode sram, da sem moral biti ondu, kjer navadno bivajo zločinci. Nikoli ne bi bil mislil, da pridem mednje!“ Jok ga je posilil ob teh besedah.

„Umirite se!“ ga tolaži župnik; „tako se čisto pripeti najnedolžnejšim ljudem; vas je potegnil tok za seboj, saj morda sami niste mogli za to! Vem pa, da boste zopet pošten človek, kakršen ste bili, in da bova zopet dobra prijatelja.“ Po teh besedah poda župnik Grebencu roko, in delavec jo spoštljivo poljubi.

„Zdaj mi pa povejte, po kaj ste prišli?“ vpraša župnik.

„Prosim, velečastiti gospod, jaz sem še vaš dolžnik; v štirih mesecih svojega zapora sem si nekaj prislužil v kaznilnici. Prišel sem tedaj, da poravnam dolg; prosim, vzprejemite to-le.“

„Grebenec“, dé župnik skoro nevoljen, „saj vas nisem terjal; pustite, pustite! Po-

rabite to za svojo družino, ki je bolj potrebna od mene.“

„Gospod, saj ste jo dosti dolgo podpirali z vsem! Žena, ki je prišla dvakrat k meni v zapor, mi je pripovedovala o vaši dobrotljivosti in darežljivosti; nji in otrokom ste bili angelj varuh in največji dobrotnik, jaz pa naj bi sedaj obdržal te novce, ko je vendar moja dolžnost.“

Župnik ga ustavi: „Grebeneč, vse je poravnano; o drugem molčiva. Pojdite z Bogom domov k družini!“

„Oh, to je pač žalostna pot, gospod župnik! Brez dela sem; kako bom neki živil te nesrečneže!“ zastoče Grebeneč.

„Tudi za to sem poskrbel“, dé župnik, „prosil sem za vas tvorničarja, in obljubil mi je, da zopet vse vzprejme v službo. Povišal vam bo mezdo, in godilo se vam bo bolje nego prej. Le pojdite k upravniku — no, menda še ne veste, da ima drugega, poštenega in pravičnega moža!“

„Bog vam povrni, kar ste storili za nas! Drugega ne moremo, nego moliti, naj bi vas Bog ohranil še dolgo, dolgo!“

„Dobro naj se vam godi, Grebeneč“, pravi župnik, „in če boste v zadregi, pridite k meni kakor često prej.“

Za dva meseca je prišel k župniku zo-

pet drug delavec, ko je prebil kazen. V sobo je vstopil, ne da bi bil potrkal, pokleknil pred župnika, mu poljubljal roke ter plakal tako bridko, da kar ni mogel izpregovoriti.

Župnik ga strmeč pogleduje, naposled pa pravi: „Kdo ste, in kaj se vam je pripetilo?“

Delavec vikne, še vedno klečeč: „Oprostite, oprostite mi, gospod župnik!“

„I kaj pa naj vam odpustim? Vstanite in govorite pametno.“

Ne vstanem, dokler ne začujem, da ste mi odpustili“, odgovori prišlec.

„Ampak kaj vendar?“ vpraša zopet župnik.

„Velik zločinec sem! Jaz sem bil tisti, ki vas je udaril! Da vas nisem ubil, to je bil čudež; sam Bog in angelj varuh sta vas ohranila!“

„Zdaj vas pa prosim“, dé župnik resno, „da vstanete in me mirno poslušate.“

Delavec vstane s pobešeno glavo.

„Vedite, da sem vam odpustil že davno; pozabil sem vse, kakor bi se ne bilo nič dogodilo.“

„Vem, kako ste dobrotni, gospod župnik“, pravi delavec, „vem predobro, kako ste povedali pri sodišču, da ste bili samo malo ranjeni! Samo vas zahvaljam, da nisem bil obsojen na leto. O, saj nisem bil vreden te

prizanesljivosti, in zaradi tega vas prosim za Boga: Oprostite mi, da se mi potolaži srce!“

„Saj sem vam rekel“, odgovori župnik, „da sem vam odpustil že davno! Upam, da vam je odpustil tudi Bog; sam bom molil za vas pri sv. maši. Idite domov in bodite mirni. Delo in zadovoljnost vas najbolj varuje pregreh. Po tem se ravnajte, prijatelj, in videli bodeite, da je res.“

Tako je župnik odslovil delavca, ki ni bil nihče drug nego Modrijan. Od te dobe ni več čital hujskajočih listov, tudi jih ni več razlagal tovarišem, temveč je bil delaven in reden človek.

VI.

V krčmi „Pri jelenu“ je sedelo nekoliko ljudi, domačinov in tujcev. Tik okna za mizico sta se razgovarjala dva moža.

„Kakšna slavnost pa bo pri vas? Vse hiše so okrašene in ovenčane, in z mlajev vihrajo zastave. Najlepše je okrašeno novo poslopje; zgolj zelenje, vse v vencih, samo prostorček na njem je zakrit s platnom, bržkone ploča z napisom. Povejte mi, prijatelj, kaj pomeni vse to?“ Tako je tujec vpraševal domačega delavca.

„To je, Blažon, tako-le: Naš gospod župnik je ustanovil delavsko društvo in odslej

imamo vse druge misli o svetu in življenju nego prej, ko nam je naš Modrijan razlagal svojo modrost.“

„Kakšen namen pa je temu društvu?“ mu seže Blažon v besedo.

„To je tako, vidite, Blažon! Zdaj se shajamo v župnišču, toda malo je ondu prostora, dasi je naš župnik vreden drugega župnišča. Župnik nam čita iz knjig ali iz časopisov, potem se pogovarja z nami in nas poučuje o marsičem. Zadnjič nam je razlagal o varčnosti. Verjemite mi, dosti ne umejem o tem, toda dejal je: Kdor si prihrani pet goldinarjev, ima kapitala za sto goldinarjev. Ako je človek reden, si torej lahko izposodi sto goldinarjev, za katere plača teh pet prihranjenih goldinarjev obresti. In vprašal nas je dalje tako: Povejte mi, ljubi delavci, s čim vam je več pomagano pri obrtu, s sto goldinarji ali s petimi? No seveda tudi jaz vem, da je sto goldinarjev več nego pet. Dalje je dejal: Vidite, ako ste redni in delavni, lahko plačate pet goldinarjev obresti od sto goldinarjev kapitala; če plačujete obresti pošteno, vam upnik ne odpove kapitala, temveč ga vam pusti, in to se nazivlje kredit! Tak kredit si morete preskrbeti sami. Potem je dal zopet lep vzgled našim otrokom v šoli. Naučil jih je o po-

čitnicah plesti slamo za slamnike; otroci si služijo nekoliko krajcarjev, te vlagajo v šolsko hranilnico, ki ima že nekaj sto goldinarjev, in ti so vloženi v veliki mestni hranilnici; iz obresti jim kupuje obleko in obuvalo pozimi.

Skoro ne bi verjeli, da si otroci vso zimsko obleko zaslužijo s slamo. O, kaj moder gospod je naš župnik! Toda samo uderuhov se zagibajte, nas je svaril ter nam razlagal, kako si človek često v potrebi izposodi nekoliko denarja pri oderuhu. Seveda mu ta rad posodi, ampak če mu ne plača o pravem času, mu takoj pripiše velike obresti. Črez leto in dan, v dveh letih je že velika vsota, katere dolžnik ne more poplačati, saj nimogel poravnati niti malega izneska! Oderuh si da posojilo zagotoviti na hišico, obrt, ali pa mu proda, kar ima, in to siromaka na posled spravi na beraško palico. Da bi pa ne prišli v roke oderuhom, je zasnoval župnik delavsko posojilnico — to sem hotel povedati, Blažon! Vidite, oderuh Malin, ki je imel pri nas žganjarnico in prodajalnico, se je že preselil, ker nihče ni hotel kupovati pri njem, žganja pa delavci niso več marali.“

„Zakaj ne?“ vpraša Blažon.

„Gospod župnik nam je nekoč razlagal, kako škodljivo je žganje: um peša, želodec

ne prebavlja, iz kratka, človek si krati življenje. — Verjemite, gola resnica je to! Ko je umrl naš sosed Mazek, še mlad človek, so pravili ljudje, da se je v njem vnelo žganje; ostavil je ubogo vdovo in petero sirot. Prisegli smo, da ne bomo več pili žganja. Vidite, da pijo pivo. Špecerijsko blago imamo zdaj za tretjino cenejše. Zasnovali smo konzumno društvo, imamo svojega trgovca in zato dobivamo blago cenejše in boljše.

Prijatelj Blažon, vse je zdaj drugače pri nas, odkar imamo tega župnika. In glejte, ne samo, da nas lepo poučuje, temveč imamo tudi lepe društvene veselice. Mladi delavci pojo in — pomislite — igrali so že tudi na gledališkem odru. To je vendar krasnejše nego posedati v krčmi v dimu, da človeka kar glava boli. In kaj šele porečete, ko ugledate našo zastavo! Jutri nastopi slavnostno vse društvo, godbo imamo tudi svojo — vse to je zasluga gospoda župnika, sam je nakupil vse instrumente!“

„I, kakšno slavnost pa boste imeli jutri?“ vpraša Blažon.

„Res, to sem vam hotel povedati! Ako me hočete poslušati še dalje, moram nekoliko poseči v minula leta, dasi se jih spominjam kaj nerad. Saj se tudi vi spominjate tiste revolucije, katero so uprizorili tu

delavci proti tvorničarju Steinerju? To je bilo grozno! Tedaj bi bil naš duhovni oče skoro izgubil življenje. Ko je namreč razburjeno ljudstvo hotelo vdreti v Steinerjevo hišo, je župnik zadržaval besneže, dokler niso prihiteli orožniki, in očet je bil Steiner! Videč, da katoliški duhovnik ne pozna razločka med inoverci, ako je treba oteti bližnjika, je bil tvorničar tako ginjen, da je podaril župniku deset tisoč goldinarjev — deset tisoč pravim! Lahko bi jih bil župnik obdržal sam zase, toda dobrotnik naš je rekel: „Delavci, denar je vaš; ko bi ga razdelil med vas, bi dobil vsak nekaj malega, ali celo nič. Ali veste kaj? Zgradimo dom, ki bode vaša skupna svojina. Zgoraj bomo imeli bralno društvo, spodaj v pritličju nastanimo vaše otroke, katerih ne more nihče varovati, ko gresta mož in žena na delo; imeli bodete ondu oskrbovalnico.“ Oj, ali je bilo to veselje med delavci! Toliko da niso gospoda župnika nosili na rokah! Danes pa stoji lično poslopje in jutri bo svečano blagoslovljeno. Toda poslušajte še dalje. Imamo oskrbovališče, ali kdo bode oskrboval otroke? Potrosili smo teh deset tisoč, morda še več; kako pa bomo plačevali oskrbovalnico? Pomagal nam je zopet župnik. Podedoval je po sestri nekoliko tisočakov, jih vložil v posojilnico, in iz

teh obresti bomo plačevali dve usmiljeni sestri, ki bosta upravljali oskrbovališče. Precej po slavnosti bosta vzprejemali otroke. Zdaj veste vse, kaj pravite na to?"

Blažon molči, delavec pa dostavi: „Srečna občina, ki ima takega duhovnega očeta!“

VII.

Drugi dan je bila slavnost. Na sto in sto ljudi je bilo zbranih pred novim poslopjem. Šolska mladina je stala tik poslopja, v polkrogu delavsko društvo z zastavo in godbo. Na desni strani je bila postavljena propovednica, okrašena z lipovim cvetjem in smrečjem; nji nasproti je stal vzvišen oder, preprežen z rdečim suknom, na njem pa so bili blazinasti stoli. Ondu je sedel okrajni glavar, tvorničar Steiner, ki je bil pred tednom dni prestopil h katoliški veri, in drugi povabljeni gostje. Poleg propovednice so stale belo oblečene družice, za njimi pa duhovniki iz sosednjih župnij.

Ko je stopil župnik Andrej na propovednico, je nastalo hitro tiho kakor v grobu. V slavnostnem govoru je omenil, kako in čemu se je bilo osnovalo delavsko društvo; opozoril je na gradnjo novega poslopja in končal govor tako-le:

„Zavesa, padi torej z napisa, ki oznanjaj vsemu svetu, da je to dom delavskega ljudstva, ki išče odmora v pouku in izobraževanju; da je to dom malih otrok, kjer jih bodo vzprejemale Bogu posvečene hčere! Spustite tedaj zaveso; naj se nam prikažejo zlate besede, oznanjujoče darežljivost tistega moža, ki je ustvaril to poslopje!“

Nato so odkrili napis. Godba je zaigrala, topiči so pokali, zvonovi peli, ljudje pa so navdušeno klicali: „Živel, slava mu!“

Gospod Andrej pa je nadaljeval: „Tu vidim tri napise na marmorni ploči, res zlate besede! Niso samo zapisane z zlatimi črkami, temveč zlat je tudi njih pomen: „Vera v Boga in cerkev — Ljubezen do cesarja in domovine — Delo za samostojnost in slobodo.“ Te besede naj bodo vedno vaše geslo! Imejte v čislih tudi besede našega Odrešenika: Dajte Bogu, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega! V tem se odkriva prava krščanska sloboda. Slava tedaj Bogu na višavah! Slava tudi našemu najmilostivejšemu cesarju!“

„Slava, slava!“ je odmevalo v zrak kakor grom, ki se razlega od gorá do gorá.

Gospod župnik je nato šel s propovednice ter zvršil cerkveni blagoslovitveni obred. Potem so bile v dvorani gosti, katerih so se

udeležili gostje in odličnejši delavci, zvečer pa je bila pevska veselica.

Ta dan je ostal vsakomur dolgo v blagem spominu.

VIII.

Minulo je nekoliko let. Nastalo je vojno leto šestinšestdeseto. Velika žaloigra je zadela tudi našo mirno občino. Mnogo, mnogo ranjenih vojakov so dovažali sem, delavski dom in oskrbovališče sta se izpremenila v vojaško bolnico; usmiljeni sestri sta imeli dokaj posla; gospod Andrej se skoro ni genil iz doma, ranjencem je sam stregel, jih tolažil ter pomagal, kjer je le mogel.

Prikazala se je potem nesrečna kolera, ki se je zatrosila tudi v naš kraj. Župnik je bival noč in dan pri umirajočih bolnikih, dokler se naposled tudi njega ni prijela kužna bolezen. Tiho, blaženo je dovršil življenje, ves udan v voljo božjo. Hud udarec je bil to za župljane! Oj, to je bilo plakanja in togovanja!

Hvaležno ljudstvo delavsko mu je zgradilo krasen spomenik. Tri kamenite stopnice drže do širokega podstavca, na njem leži sarkofag, na pokrovu je križ, ob vzglavju kelih, spodaj knjiga. Na gorenjem koncu, tam kjer stoji kelih, kloni glavo veličastna ženska

postava, na pol klečeča; z eno roko si prikriva oči, druga je pobešena. Na podstavcu je pritrjena marmorna ploča z zlatim napisom: „Svojemu iskreno ljubljenu predsedniku, velečastitemu župniku Andreju hvaležno delavsko društvo.“ — — — — —

Čital sem ta napis glasno; poleg mene stoječi grobar pa mi je dejal: „Da, ta spomenik je postavilo hvaležno delavsko ljudstvo svojemu nepozabnemu župniku! Bil sem tudi sam delavec, tisti, katerega so nazivali Modrijana. Delati pač ne morem več in zdaj postiljam prijateljem in znancem posteljo k večnemu počitku; priredil sem jo tudi gospodu župniku. Bog mu daj večni mir!“

Grobar se je odkril, večerna sapica je poigravala z njegovimi sivimi lasmi, glavo je globoko pobesil na prsi, pokleknil na trdo kamenito stopnico, sklenil roke in molil.

Solnce je krvavo tonilo za gore, poslednji njegov žarek se je jasno upiral v marmorno pločo in na zlati napis ter odseval od zlatih črk. Kar stemnilo se mi je. V tem trenutku mi je stopil čaroben obraz pred oči. Videl sem duhovnika v beli obleki; nebeška glorijska ga je obsevala, ko je veliki sohi na glavo polagal venec iz samih zvezd in ji z drugo roko podajal palmo. Zdelo se mi je, da je to apoteoza na delo, katero je pred-

stavljala ženska oseba, tožeča na spomeniku.

Še eden žarek, in večerno solnce se je skrilo za gorami; čarobni obraz je izginil. . .

— — — — —

Odhajajočemu z grobišča, so mi rojile prečudne misli po glavi, toda ena je silila vedno jasneje na dan: Vera in krščanska ljubezen bosta mirno rešila socijalno vprašanje naše dobe!

